

ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО
Факультет дошкільної і початкової освіти імені Валентини Волошиної
Кафедра початкової освіти

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: «**ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО
ЧИТАННЯ**»

Студентки 2 курсу МАП групи
Галузі знань : 01 Освіта / Педагогіка
Спеціальності : 013 Початкова освіта
Бондар Карини Ігорівни

Використання чужих ідей,
результатів і текстів мають
посилання на відповідне
джерело

Науковий керівник:
Стахова Інна Анатоліївна,
доктор філософії (PhD),
доцент кафедри початкової освіти

(підпис)

(ініціали, прізвище)

Розширена шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Члени комісії _____
(підпис)

(прізвище та ініціали)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Вінниця – 2023 рік

План

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ	8
1.1. Дефінітивний аналіз поняття «комунікативна компетентність»	8
.....	
1.2. Роль уроків літературного читання у процесі формування комунікативної компетентності молодших школярів.	16
1.3. Діагностика сформованості комунікативної компетентності молодших школярів.	22
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ	35
2.1. Використання інтерактивних прийомів у процесі формування комунікативної компетентності молодших школярів.	35
2.2. Особливості формування комунікативної компетентності учнів в умовах дистанційного навчання.	43
2.3. Європейський досвід формування комунікативної компетентності молодших школярів.	50
2.4. Передовий педагогічний досвід формування комунікативної компетентності на уроках літературного читання в початковій школі.	57
2.5. Динаміка рівнів сформованості комунікативної компетентності молодших школярів на підсумковому етапі експерименту.	67
ВИСНОВКИ	78
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	81
ДОДАТКИ	91

ВСТУП

У час активної діджиталізації освітнього та особистого простору, користування гаджетами, віртуального спілкування, яке розпочинається ще з раннього дитинства, особливого значення набуває питання формування комунікативної компетентності молодших школярів. У своїй комунікації учні початкової школи невибагливі, зазвичай, вони користуються знайомими словами та намагаються усе, що їх оточує, описувати відомими фразами, скорочувати слова, час від часу вживати жаргонізми тощо. Проблеми мовлення школярів ставлять перед педагогами низку провідних завдань (розвиток учнівської звуковимови, розвиток діалогічного та монологічного мовлення школярів, набуття практичних умінь та навичок грамотного правопису, збагачення лексичного словника учнів тощо). Процес формування комунікативної компетентності об'єднує в собі низку цих завдань, тому вважається надзвичайно актуальним для сучасної початкової школи. Ефективним засобом для цього слугують уроки літературного читання. Через свій інтегрований зміст вони дозволяють максимально широко розвинути панорамність мислення учнів, зацікавити їх прочитанням творів, а саме основне комунікувати, обговорювати їхній зміст, дискутувати, брати участь у театралізованих іграх за змістом прочитаних творів тощо. Уроки літературного читання дозволяють учням розвинути навички усного та писемного мовлення, панорамність соціокультурного світогляду, збагатити мовленнєву культуру, вправно володіти українською мовою у всіх сферах життя.

Питання формування комунікативної компетентності молодших школярів висвітлено у законі України «Про освіту», концепції Нової української школи, Державному стандарті початкової освіти, типових освітніх програмах для молодших школярів, концепції мовної освіти в Україні. Активну увагу на мовленнєвий розвиток дітей звертали провідні класики педагогіки (Б. Грінченко, Г. Ващенко, С. Русова, В. Сухомлинський, І. Франко, Т. Шевченко та інші).

Особливості формування комунікативної компетентності школярів у різних інтерпретаціях розглядали провідні українські науковці та мовознавці: О. Савченко та Р. Шиян представили освітні програми, у яких чітко описали особливості реалізації сучасної мовно-літературної освітньої галузі; Н. Соняк, М. Прищак, К. Пономарьова, В. Підгурська, С. Цуканова працювали над особливостями формування комунікативної компетентності учнів; Л. Павлюк та Н. Яйко розглядали особливості формування комунікативної компетентності учнів під час дистанційного навчання.

Окрім того, сучасна методика навчання української мови розглядає низку питань, таких як: відбір лексики для початкового етапу засвоєння української мови (Т. Коршун); формування лексичних понять в учнів початкових класів (Л. Попова); збагачення словникового запасу молодших школярів синонімами як засіб увиразнення мовлення (К. Дідук); робота над фразеологізмами як засіб формування культури спілкування молодших школярів (Л. Соловець); формування у молодших школярів поняття про слово у взаємозв'язку його лексичних та граматичних значень (на матеріалі прикметника) (Н. Лазаренко); збагачення словникового запасу учнів початкових класів дієслівними формами (Н. Чепелюк); організація уроків літературного читання для формування комунікативної компетентності учнів (О.Вашуленко).

Незважаючи на провідні дослідження у сфері мовного та мовленнєвого розвитку молодших школярів, ці питання залишаються нерозкритими та потребують опрацювання. Саме тому темою нашого дипломного дослідження було обрано тему: «Формування комунікативної компетентності учнів початкової школи на уроках літературного читання»

Об'єкт дослідження: процес формування комунікативної компетентності молодших школярів.

Предмет дослідження: методика організації та проведення уроків літературного читання в початковій школі.

Мета: запропонувати методичний інструментарій педагогові початкової школи для формування комунікативної компетентності молодших школярів.

Мета дослідження конкретизована в таких **завданнях:**

1. На основі аналізу наукової психолого-педагогічної літератури охарактеризувати основні дефінітивні поняття дослідження («компетентність», «комунікативна компетентність», «уроки літературного читання» тощо).
2. Визначити, обґрунтувати компоненти, критерії, показники та рівні сформованості комунікативної компетентності молодших школярів.
3. Дослідити методичні аспекти формування комунікативної компетентності молодших школярів.
4. Провести діагностику сформованості комунікативної компетентності молодших школярів на констатувальному та підсумковому етапах експерименту.

Для досягнення мети і виконання завдань дослідження ми використали такі **методи:** *теоретичні* (аналіз наукової, методичної психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження); *емпіричні* (спостереження, інтерв'ювання, анкетування, аналіз творчих робіт учнів, проведення констатувального та підсумкового етапів експерименту).

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота здійснювалась протягом 2022-2023 рр. на базі Комунального закладу «Лука-Мелешківський ліцей Лука-Мелешківської сільської ради Вінницької області». У експерименті взяли участь 23 учні та 14 педагогів початкової школи.

Апробація результатів дослідження здійснювалась на Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Актуальні проблеми мистецької підготовки майбутнього вчителя (22-23 листопада м. Вінниця)», на VII Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції

«Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти» (28-29 березня 2023 року м. Вінниця), на Міжнародній науково-практичній міждисциплінарній конференції «Формування професійної компетентності майбутніх фахівців: педагогічна та філологічна парадигми» (11 травня 2023 року м. Тернопіль), на XX міжуніверситетській студентській науково-практичній конференції «Актуальні питання культури мовлення» (21 лютого 2023 р., м. Вінниця), на VII Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти», на Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами» (27 квітня, м. Вінниця).

Результати дослідження висвітлені у таких **публікаціях**:

Бондар Карини. Формування комунікативної компетентності молодших школярів засобами медійних текстів. *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: збірник матеріалів VII Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 28-29 березня 2023 р.) / за ред. О.П. Демченко, Н.О.; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, факультет дошкільної і початкової освіти імені Валентини Волошиної.* Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2023. С. 159-162. Вип. 12. URL: https://drive.google.com/file/d/1Sp4p_yeoNctYocUYnlA9yM4tASXo0pKV/view

Бондар Карини. Інтерактивні технології як засіб формування комунікативної компетентності молодших школярів. *Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами : збірник матеріалів VI Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (м. Вінниця, ВДПУ імені Михайла*

Коцюбинського, 27 квітня 2023 р.). Вінниця, 2023. Вип. 5. С. 95-96. URL : https://drive.google.com/file/d/1Py4HcY8X0zuG_QMz55kPO7_zn4BuhYw1/view

Елементи наукової новизни: проаналізовано поняття «комунікативна компетентність молодшого школяра», визначено його структуру та особливості; розкрито потенціал уроків літературного читання для формування комунікативної компетентності дітей молодшого шкільного віку. Нами запропоновано діагностичний інструментарій (компоненти, критерії, показники, рівні) діагностики сформованості комунікативної компетентності молодших школярів.

Практичне значення: запропоновано методичний інструментарій, що охоплює інтерактивні освітні технології, прийоми медіа освіти під час дистанційного навчання, провідний досвід європейських шкіл та передовий досвід українського педагога початкової школи.

Структура і обсяг роботи. Дипломна робота складається зі вступу, 2 розділів (8 підрозділів), загальних висновків, списку використаних джерел, додатків.

ВИСНОВКИ

У час активної діджиталізації освітнього та особистого простору школяра, користування гаджетами, віртуального спілкування, яке розпочинається ще з раннього дитинства, особливого значення набуває питання формування комунікативної компетентності молодших школярів. У своїй комунікації учні початкової школи невибагливі, зазвичай, вони користуються знайомими словами та намагаються усе, що їх оточує, описувати відомими фразами, скорочувати слова, час від часу вживати жаргонізми тощо. Зважаючи на це, формування комунікативної компетентності є одним із пріоритетних завдань початкової школи. Уроки літературного читання активно сприяють формуванню комунікативної компетентності, дозволяють розширити світогляд, збагатити лексичний словник, творчо розвивати особистість молодшого школяра.

Питання формування комунікативної компетентності висвітлено у Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки (2014), де передбачено формування соціокультурної компетентності шляхом мовної освіти, розуміння мовних явищ, встановлення взаємозв'язків між літературною та живою мовою народу; концепції «Нова українська школа» (2016), що проголошує вільне володіння державною мовою; законі «Про освіту» (2017), де визначено за необхідність грамотне оволодіння українською мовою; концепції розвитку педагогічної освіти (2018), Державному стандарту початкової освіти (2018), типових освітніх програмах тощо.

Особливості формування комунікативної компетентності школярів у різних інтерпретаціях розглядали провідні українські науковці та мовознавці: І. Большакова, М. Вашуленко, О. Вашуленко, Н. Комарівська, Н. Лазаренко, І. Лапшина, Н. Максименко, О. Савченко, Н. Соняк, Л. Павлюк, В. Підгурська, К. Пономарьова, М. Прищак, С. Цуканова, Н. Яйко та інші.

У ході дослідження ми здійснили дефінітивний аналіз поняття «комунікативна компетентність» та з'ясували, що вона являє собою

інтегровану динамічну здатність, що полягає у комплексі знань з української мови (граматичних, фонетичних, стилістичних, синтаксичних), у вміннях та навичках використовувати отримані знання у своїй повсякденній мовленнєвій діяльності (усній та писемній; діалогічній та монологічній), у ціннісному переосмисленому досвіді мовленнєвої діяльності. Комунікативна компетентність особистості активно формується у сенситивному періоді – молодшому шкільному віці, опираючись на дитячі мовленнєві уміння та навички.

Аналізуючи наукові праці пов'язані з формуванням комунікативної компетентності молодших школярів, можемо з впевненістю сказати, що уроки літературного читання відіграють велику роль у цьому процесі. Завдяки їхній організації та проведенню учні початкової школи активно розвиваються, у них покращується запам'ятовування, збагачується лексичний словник, активніше працюють творчі та критичні мисленнєві процеси, школярі набувають соціального досвіду. А це в свою чергу дозволяє на високому рівні сформувати комунікативну компетентність.

Працюючи над дослідженням сформованості комунікативної компетентності учнів, ми визначили компоненти (*емоційно-ціннісний, знаннєво-світоглядний, практично-діяльнісний*); критерії (*мотиваційний, когнітивний, діяльнісний*), низку показників (*емоційне сприймання мовлення, бажання бути грамотним, стійкий інтерес до правильної, логічної усної/писемної комунікації, комплексні знання з української мови, лексичний запас учнів, практичні уміння та навички володіння усним/писемним мовленням, використання орфоепічних норм в усному мовленні / орієнтація на чуття мови в писемному мовленні, позитивний досвід комунікативної діяльності*) та рівні (*високий, достатній, середній, низький*). Аналізуючи відповіді та роботи молодших школярів за трьома критеріями: мотиваційним, когнітивним та діяльнісним, ми визначили, що сформованість комунікативної компетентності у 7 (36,8%) учнів знаходиться на низькому рівні, у 6 (31,5%) – на середньому, у 4 (21,1%) – на достатньому та у 2 (10,5%) – на високому.

Досліджуючи методичні аспекти формування комунікативної компетентності учнів, ми розкрили освітній потенціал інтерактивних технологій, таких як: «Асоціативний куш», «Мікрофон», «Крісло автора», «Сен-кан», «Діаграма Венна», «Кубування», «Мозковий штурм», «Інтерв'ю», «Шість мислячих капелюхів». Інтерактивні технології. У роботі ми звернули увагу на дистанційну форму навчання та онлайн сервіси, які сприяють формування комунікативної компетентності школярів на відстані, а саме: платформи «Learning.apps», «Всеосвіта», «На урок», Visage, Prezi, Moodle, Google-клас, GoogleMeet, Discord, Zoom, YouTube, Hangouts, Google Suite for Education; курси платформ Prometheus, EdEra. А також вивчили європейський досвід та прийоми сторітелінгу, ментальних карт, коміксів, ігрових прийомів, «щоденних 5» тощо. У нашій роботі висвітлено досвід вчительки початкових класів Євмещенко Іванни Володимирівни комунального закладу «Лука-Мелешківського ліцею Лука-Мелешківської сільської ради Вінницької області». Усі запропоновані прийоми, технології, вивчений досвід сприятимуть формуванню комунікативної компетентності молодших школярів.

На підсумковому етапі експерименту ми з'ясували, що сформованість комунікативної компетентності у 4 (21,1%) учнів знаходиться на низькому рівні, у 9 (47,3%) – на середньому, у 4 (21,1%) – на достатньому та у 3 (15,7%) – на високому. А це в свою чергу свідчить, що низький рівень сформованості комунікативної компетентності учнів зменшився на 14,3%, середній рівень зріс на 15,8%, достатні рівні залишилися однаковими, а високий рівень зріс на 5,2%. Таким чином, можемо стверджувати, що запропонована нами методика формування комунікативної компетентності є дієвою.

Перспективними темами для подальших досліджень можуть бути: «Європейський досвід формування комунікативної компетентності молодших школярів», «Творчий підхід до формування комунікативної компетентності дітей».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барановська І. Г. Творчий розвиток молодших школярів засобами театральної діяльності. *Наукові записки: Збірник матеріалів наукової конференції викладачів та студентів інституту педагогіки психології та мистецтв. Серія «Мистецтво».* Вип. 3. Вінниця: ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2012. С. 11-15.
2. Бех І. Д. Особистісно-зорієнтоване виховання : навч.-метод. посіб. К. : ІЗМН, 1998. 204 с.
3. Большакова І. О. Сторителлінг – історія про історію. URL : http://biblioblogklas.blogspot.com/p/blog-page_8.html
4. Большакова І., Пристінська М. У світі словникових слів. Система нетрадиційних завдань для словникової роботи в 2 класі: навч. посіб. К. : Редакції газет з дошкільної та початкової освіти, 2016. 96 с.
5. Бондар Ю. В. Розвиток творчого потенціалу учнів молодшого шкільного віку на уроках української мови. Гуманітарний корпус. Вінниця: ТОВ «Твори». 2019. Випуск 29. С. 10-12.
6. Васильєва О. Модель формування комунікативної компетентності молодших школярів засобами між предметних зв'язків. Педагогічні науки. Том 1. № 65, 2014. С. 85-90. URL : <https://ps.journal.kspu.edu/index.php/ps/article/view/2147>
7. Васильєва О.В. Формування комунікативної компетентності молодших школярів засобами міжпредметних зв'язків: автореф. дис....канд. пед. наук: 13.00.09. Тернопіль, 2015. 23с.
8. Вашуленко М. С. Компетентнісний підхід до перевірки мовних и мовленнєвих знань молодших школярів. Початкова школа, 2009. №1. С. 16-20.
9. Вашуленко О., Левченко І., Захарченко О. Варіативність уроків літературного читання.
URL:<https://lib.iitta.gov.ua/9670/1/%D0%92%D0%B0%D1%88%D1%83%D0%B%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%9E.%D0%92.%20%D0%92%D0%>

[%B0%D1%80%D1%96%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C%20%D1%83%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%96%D0%B2%20%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%80%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D1%87%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F.pdf](#)

- 10.Відео-рекомендації Марини Пристінської – заступника директора НВК «Новопечерська школа», 2016. URL: [ed. era. com](#)
- 11.Волошина Г.П. Особливості уроків читання та літературознавча пропедевтика у початковій школі: посіб. для студентів та учителів почат. кл. Умань, 2011. 126 с.
- 12.Голуб Н.Б. Комунікативна компетентність учнів загальноосвітньої середньої школи : структурні компоненти. Науковий вісник ХДУ : Педагогічні науки. 2011. № 58. С. 220-224.
- 13.Дабіжа Л.П., Комарівська Н.О., Любчак Л.В. Інтегровані уроки читання та мистецтва як засіб розвитку творчих здібностей молодших школярів. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія : Збірник наукових праць*. Вип. 66. 2021. С. 7-11.
- 14.Державний стандарт початкової освіти (постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р., № 87). URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennyaderzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>
- 15.Дмитренко Н. С., Столярчук О. М., & Федорець М. А. Формування комунікативної компетентності учнів початкової школи на уроках мовно-літературної освітньої галузі в умовах дистанційного навчання. Академічні студії. Серія «Педагогіка», 2 (4). С. 207-213. URL: <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2021.4.2.29>
- 16.Дмитренко Н.С., Столярчук О.М., Федорець А.М. Методика шкільного навчання. *Академічні студії. Серія «Педагогіка», Вип. 4, ч. 2, 2021. С. 207-213.*

17. Загальна психологія: підручник / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. К.: Либідь, 2005. 464 с.
18. Імбер В.І. Роль сучасних засобів навчання у формуванні творчої особистості майбутнього вчителя початкових класів. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія. Випуск 15, 2005. С. 20-23.*
19. Комарівська Н. Формування культури мовленнєвої поведінки молодших школярів на уроках рідної мови. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія: Збірник наукових праць. Вип. 43. Вінниця: ТОВ Нілан ЛТД, 2015. С. 43-47*
20. Комарівська Н.О. Зарубіжна література для дітей. Хрестоматія : навч. посібник. Вінниця : ТОВ «ТВОРИ», 2018. 696 с.
21. Комікс. URL: <https://chytomo.com/komiks-tse-mystetstvo-khtos-sumnivaetsia/>.
22. Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук. К. : К. І. С., 2004. 112 с.
23. Кондзелка Н. Освітні перспективи коміксів. Irbis Comics. 2020. URL: https://irbis-comics.com.ua/articles/osvitni_perspektyvy_komiksiv.
24. Концепція Нової української школи. URL: [https:// www.kmu.gov.ua /.../ukrainska-shkola-compressed.pdf](https://www.kmu.gov.ua/.../ukrainska-shkola-compressed.pdf)
25. Копелюк С. Формування комунікативної компетентності учнів початкової школи на уроках літературного читання. Гірська школа українських Карпат, 2015. № 12-13. С. 163-165. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/gsuc_2015_12-13_58.
26. Кулик О. Д. Комунікативна компетентність: підходи до визначення та роль у формуванні мовно-мовленнєвої особистості. Topical issues of

education: Collective monograph. Pegasus Publishing, Lisbon, Portugal, 2018. P.148-162.

- 27.Лавренюва Т. О. Проблеми формування комунікативної компетентності учнів початкової школи на уроках української мови в умовах дистанційного навчання. URL: <https://naurok.com.ua/stattya-problemi-formuvannya-komunikativno-kompetentnosti-uchniv-pochatkovo-shkoli-na-urokah-ukra-nsko-movi-vumovah-distanciyno-osviti-204416.html>.
- 28.Лавренюва Т. О. Проблеми формування комунікативної компетентності учнів початкової школи на уроках української мови в умовах дистанційного навчання. На урок : освітній портал. URL: <https://naurok.com.ua/stattya-problemi-formuvannya-komunikativno-kompetentnosti-uchniv-pochatkovo-shkoli-na-urokah-ukra-nsko-movi-vumovah-distanciyno-osviti-204416.html>.
- 29.Лазаренко Н. І. Нові вимоги до професіоналізму вчителя в умовах євроінтеграції. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія : зб. наук. праць*. Вінниця : ТОВ «Нілан ЛТД», 2018. № 54. С. 100-106.
- 30.Лазаренко Н. І. Тенденції розвитку та реформування вищої педагогічної освіти: зарубіжний досвід. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія : зб. наук. праць*. Вінниця : Твори, 2018. Вип. 56. С. 197-202.
- 31.Лазаренко Н. І. Формування у молодших школярів поняття про слово у взаємозв'язку його лексичних та граматичних значень : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : спец. 13.00.02. Київ, 1993. 24 с.
- 32.Лазаренко Н. Культура мовлення викладача як невід'ємна складова ключових компетентностей сучасного педагога. *Наукові записки [Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла*

Коцюбинського]. Серія : Філологія (мовознавство). 2016. Вип. 23. С. 36-42. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzvdpu_filol_2016_23_10.

- 33.Лапшина І.М., Комарівська Н.О. Використання елементів сучасних інноваційних технологій у формуванні інтересу до дитячої літератури у дітей дошкільного віку. *II Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Інноваційні технології в дошкільній освіті»*. Переяслав-Хмельницький, 2019. С.44-48.
- 34.Лотоцька А. В., Пасічник О. В. Організація дистанційного навчання в школі : методичні рекомендації. 2020. 71 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/metodichni%20recomendazii/2020/metodichni%20recomendazii-dustanciyna%20osvita-2020.pdf>.
- 35.Любчак Л.В. Методика організації ігрової діяльності: практикум / Л.В.Любчак, К.А.Колеснік. Вінниця : ЦОП «Документ Принт», 2017. 196с.
- 36.Любчак Л.В. Методика організації ігрової діяльності: практикум. Вінниця : ЦОП «Документ Принт», 2017. 196 с.
- 37.Максименко Н. Формування комунікативно-мовленнєвої компетентності в учнів початкової школи на уроках української мови. *Рідне слово в етнокультурному вимірі*. 2015. С.487-493.
- 38.Мартиненко В.О. Оновлення змісту літературного читання у контексті компетентнісного підходу. Початкова школа, 2012. № 10. С. 20-25.
- 39.Методика навчання літературного читання : навчально-методичний посібник / Т. М. Білявська. Миколаїв : СПД Румянцева, 2017. 109 с.
- 40.Методика навчання української мови в початковій школі : навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За наук. ред. М. С. Вашуленка. Київ : Літера ЛТД, 2011. 364 с.
- 41.Методичні рекомендації щодо викладання в початковій школі у 2019/2020 навчальному році. URL: <https://osvitoria.media/metodychni->

rekomendatsiyi-shhodo-vykladannya-v-pochatkovij-shkoli-u-2019-2020-navchalnomu-rotsi/

42. Нова українська школа: основи Стандарту освіти. Львів, 2016. 64 с.
43. Овсієнко Л.М. Теоретичні основи навчання лінгвістики тексту студентів філологічних спеціальностей на засадах компетентнісного підходу : монографія. Київ : Інтерсервіс, 2017. 354 с.
44. Омельчук С. Навчання морфології української мови на засадах дослідницького підходу: теорія і практика : монографія. Київ : Генеза, 2014. 368 с.
45. Освітня програма «Інтелект України». URL : <https://drive.google.com/file/d/1isUo1W3Mg7kPuYsV9sWCQbGfL6zJpXJ/view>
46. Павлюк Л. І., Яйко Н. І. Дистанційне навчання в 3-4 класах : інструкції, приклади уроків та комунікації з батьками. Нова українська школа : вебсайт. URL: <https://nus.org.ua/articles/dystantsijne-navchannya-v-3-4-klasiinstruktsiyi-pryklady-urokiv-ta-komunikatsiyi-z-batkamy/>.
47. Педагогічна Конституція Європи. Вища освіта України, 2013. С. 111-116.
48. Підгурська В. Ю., Цуканова С. П. Формування комунікативної компетентності здобувачів освіти на уроках літературного читання засобами сторітеллінгу. *Пріоритети розвитку початкової освіти в контексті становлення Нової української школи : збірник матеріалів Всеукраїнської науковопрактичної конференції (24 березня 2021 року) / за заг. ред. Т.І. Шанкова*. Житомир: ФО-П «Н.М. Левковець», 2021. С. 65-69. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/32806/>
49. Подановська Г. Шляхи формування комунікативної компетентності здобувачів початкової освіти на уроках літературного читання та роботи з дитячою книжкою. URL : <https://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/08/stattia-v-mizhnarodne-vydannia.pdf>
50. Полєвікова О.Б., Левик І.О. Методичні основи розвитку мотивації дошкільників до вивчення рідної мови через сторітелінг.

ADVANCESOFSCIENCE: Proceedings of articles the international scientific conference. Czech Republic, Karlovy Vary – Ukraine, Kyiv, 5 April 2019 / Editors prof. L.N. Katjuhin, I.A. Salov, I.S. Danilova, N.S. Burina. Electron. txt. d. (1 файл 4,6 MB). Czech Republic, Karlovy Vary: Skleněný Můstek. Ukraine, Kyiv: MCNIP, 2019. С.369-381.

- 51.Пометун О. І., Пирожено Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посіб. Київ : Видавництво А.С.К., 2004. 192
- 52.Пономарьова К. І. Формування комунікативної компетентності молодших школярів у процесі навчання української мови: методичний посібник / Пономарьова К. І. Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2020.88 с.
- 53.Прищак М. До питання комунікативного підходу в освіті першокласників. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. № 1, 2013. С. 133-136.
- 54.Про організацію освітнього процесу в закладах освіти під час «жовтого» рівня епідемічної небезпеки : Лист Міністерства освіти і науки України № 1/9-487 від 22 вересня 2021 р. Міністерство освіти і науки України : вебсайт. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-organizaciyu-osvitnogo-procesu-v-zakladah-osviti-pid-chaszhovtogo-rivnya-epidemichnoyi-nebezpeki>.
- 55.Родюк Н. Ю., Голюк О. А. Шляхи ефективного формування діалогічного мовлення учнів на уроках навчання грамоти. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія : Педагогічні науки : збірник наукових праць*, 2019. № 3 (326). С. 64-74.
- 56.Рома О. Гра по новому, навчання по-іншому: методичний посібник. Київ : The LEGO Foundation, 2018. 44 с.
- 57.Савченко О.Я. Типова освітня програма для 3-4 класів закладів загальної середньої освіти. Київ, 2018. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.3-4.Savchenko.pdf>

- 58.Савченко О.Я. Методика читання у початкових класах: посіб. для вчителя. К.: Освіта, 2007. 334 с.
- 59.Селіванова О.О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2011. 844 с.
- 60.Соняк Н. Л. Дидактичні умови формування комунікативної компетентності молодших школярів у процесі роботи з текстом: дис.... канд. пед. наук. Луцьк; Тернопіль, 2018. 254 с.
- 61.Стахова І.А., Жовнич О.В., Казьмірчук Н.С. Театр природи як засіб формування SOFT SKILLS в учнів початкової школи. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія*. 2020. Випуск 61. С. 23-30.
- 62.Стеценко І. Конструктор-універсальна ЗДнаочність. Дошкільне виховання. 2015. № 9. С. 13.
- 63.Сторітелінг. URL: <https://eduhub.in.ua/news/storiteling-pravila-tehniki-korisni-materiali-ta-poradi>
- 64.Творчі ідеї О. Захаренка на уроках української мови та літератури. URL : <http://library.ippro.com.ua/attachments/article/201/%D1%96%D0%B4%D0%B5%D1%97%20%D0%9E.%D0%90.%20%D0%97%D0%B0%D1%85%D0%B0%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%B0d.pdf>
- 65.Формування базових компетентностей учнів загальноосвітньої школи у системі інтегрованої мистецької освіти : посібник для вчителя / Л. Масол, Н. Миропольська, В. Рагозіна та ін.; за наук. ред. Л. Масол. К. : Педагогічна думка, 2010. 232 с.
- 66.Хващевська О. Підготовка майбутнього вчителя початкових класів до організації комунікативної діяльності здобувачів початкової освіти на уроках літературного читання. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*, 2023 (1). С. 274-301. URL : <https://doi.org/10.31865/2414-9292.1.2022.275171>
- 67.Чеботарьова І.О. Комунікативна компетентність: теоретичний аспект. URL : <file:///D:/%D0%A1%D0%A1%D0%A1/Downloads/1917->

[%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-3687-1-10-20150428.pdf](https://www.facebook.com/wtechukraine/posts/647827752502243/)

- 68.Шедоуінг. URL:
<https://www.facebook.com/wtechukraine/posts/647827752502243/>.
- 69.Шиян Р.Б. Типова освітня програма для 3–4 класів закладів загальної середньої освіти. Київ, 2018. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2020/11/20/Shiyana.pdf>
- 70.Шість мислячих капелюхів. URL:
<https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A8%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C%D0%BA%D0%B0%D0%BF%D0%B5%D0%BB%D1%8E%D1%85%D1%96%D0%B2%D0%BC%D0%B8%D1%81%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F>
- 71.Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/>
- 72.Candeias A., Leal F., Barahona H., Charrua M., Matos A., Franco G., Dias C. THE RELATIONSHIPS BETWEEN SOCIAL INTELLIGENCE, SOCIAL COMPETENCE AND ABSTRACT INTELLIGENCE – A STUDY OF VALIDITY WITH PORTUGUESE GIFTED AND NON GIFTED CHILDREN. URL: <https://www.redalyc.org/pdf/3498/349832320016.pdf>
- 73.Cropley D. H. Nurturing Creativity in the Engineering Classroom. Cambridge: Cambridge University Press., 2016. P. 212-226.
- 74.Education and Europe: The Politics of Austerity / Ed. by Ken Jones. Radicaled books, London, UK, 2013. 146 p.
- 75.Judith D. and Jeanette M. Training by competence for the lead programs abstract. Investigación y Postgrado [online]. 2007, vol.22, n.1, pp.239-260. URL: http://ve.scielo.org/scielo.php?script=sci_abstract&pid=S1316-
- 76.School Design: Open Air Classrooms Boost Learning, Health, and Wellbeing. URL : <https://www.nanawall.com/blog/school-design-open-air-classrooms-boost-learning-health-wellbeing>
- 77.Bowdon Preparatory School (BPS). URL:
<https://www.bowdonprep.org.uk/school-life/facilities/>

78. Swain M., Canale M. Theoretical basis of communicative approaches in the process of teaching a second foreign language: applied linguistics. Oxford: Oxford University, 2002. P. 42-47